УДК 811.133.1’35:811.133.1’342.2
DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2026-103-22

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ОРФОГРАФІЧНІ ВИПРАВЛЕННЯ 1990 РОКУ ТА МЕЖІ ФОНОГРАФІЗАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО ПИСЬМА

Сидельникова Л. В.
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри італійської і французької філології та перекладу
Київський національний лінгвістичний університет
вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна
orcid.org/0000-0001-7975-7935
larysa.sydelnykova@knlu.edu.ua

Ключові слова: *графема, фонема, правописна норма, діакритика, морфографія, семіографія, графемо-фонемна відповідність, кодифікація письма.*

У статті досліджено реформи французької орфографії як тривалий процес унормування письма, у якому взаємодіють фонографічний, морфографічний, логографічний та етимологічно-історичний принципи. Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна французька мова має глибоку орфографію: значна частина графем не співвідноситься з фонемами однозначно, а написання часто зберігає морфологічну, семантичну або історичну інформацію. З огляду на це орфографічні реформи не можна розглядати лише як технічне спрощення правил. Вони впливають на баланс між усною й писемною формами мови та на способи репрезентації фонем у графічній системі. Особливого значення ця проблематика набуває в контексті сучасної лінгвістики письма, оскільки французька орфографія демонструє складну взаємодію між традицією, нормою та комунікативною доцільністю. Аналіз реформ дає змогу простежити, яким чином зміни правописних норм відображають не лише мовні, а й соціокультурні процеси, пов’язані з освітою, мовною політикою та стандартизацією письма.

Метою статті є з’ясування того, як історичні й сучасні спроби реформування французького правопису позначалися на становленні та функціонуванні фонографічної системи французької мови. Методологічну основу становлять описовий, зіставно-історичний, системно-функціональний та графематичний методи. Доведено, що реформи французької орфографії переважно не руйнують плюрисистемний характер письма, а локально посилюють його регулярність: усувають дублетні або непередбачувані графічні елементи, уточнюють правила акцентуації, спрощують написання окремих запозичень і складних слів. Водночас вони лише частково підсилюють фонографічність, бо ядро французької орфографії зберігає семіографічні та морфологічні функції. Установлено, що саме ця подвійність – прагнення до регуляризації та водночас збереження історико-морфологічної спадкоємності – визначає специфіку французького правопису як системи. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у курсах історії французької мови, теоретичної фонетики, графеміки, орфографічної норми та методики викладання французької мови як іноземної.

THE 1990 ORTHOGRQPHIC REFORMS AND THE LIMITS OF PHONOGRAPHIZATION IN FRENCH WRITING

Sydelnykova L. V.
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Italian and French Philology and Translation
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7975-7935
larysa.sydelnykova@knlu.edu.ua

Key words: *grapheme, phoneme, spelling norm, diacritics, morphography, semiography, grapheme-phoneme correspondence, codification of writing.*

The article examines reforms of French orthography as a long-term process of standardizing writing in which phonographic, morphographic, logographic, and etymological-historical principles interact. The relevance of the study is determined by the depth of the modern spelling system: many graphemes do not correspond to phonemes unambiguously, while written forms preserve morphological, semantic, and historical information. Orthographic reforms are therefore considered not merely as technical simplifications of rules, but as factors that influence the balance between spoken and written language, educational practice, language policy, and the representation of phonemes in the graphic system. The aim of the article is to determine how historical and contemporary attempts to reform spelling have affected the formation and functioning of the phonographic system. The study applies descriptive, comparative-historical, systemic-functional, and graphemic methods. Particular attention is paid to the rectifications orthographiques of 1990, including changes in the use of hyphens, compound-word plurals, diacritics, selected loanwords, and anomalous spellings. The findings show that reforms generally do not dismantle the plurisystemic nature of writing; instead, they locally increase regularity by removing double or unpredictable graphic elements, clarifying accentuation, and simplifying the spelling of selected borrowings and compounds. Their contribution to phonographic transparency remains partial because the core of the system retains semiographic and morphological functions. The analysis demonstrates that the specificity of French spelling is defined by the coexistence of regularization and historical-morphological continuity. It also shows that the practical implementation of reform depends on schools, dictionaries, official recommendations, and actual usage in different Francophone communities. The results may be used in courses on language history, theoretical phonetics, graphemics, orthographic norms, and methods of teaching French as a foreign language.

Постановка проблеми. Французька орфографія традиційно належить до тих систем письма, у яких співвідношення між звучанням і написанням не є прямим, прозорим і стабільним. На відміну від орфографій із переважно фонематичним принципом, французьке письмо поєднує передавання фонем, маркування морфем, розрізнення омонімів, збереження історичних і етимологічних слідів, а також відтворення усталених культурних моделей письма. Саме тому питання реформування французької орфографії майже завжди виходило за межі суто графічної нормалізації: воно торкалося престижу писемної норми, доступності освіти, мовної ідентичності, ролі словників, функцій школи та взаємодії різних центрів франкофонії [Pellat, 2023, p. 73–74].

У сучасному мовознавстві дедалі частіше наголошується, що французька орфографічна система не є хаотичною, попри її складність. Вона організована як плюрисистема, у якій фонографічні елементи співіснують із семіографічними. Як було показано в нашому попередньому дослідженні сучасна французька орфографія використовує різні принципи письма для якісної передачі інформації, а логограми й морфограми забезпечують розрізнення значень та граматичних категорій [Сидельникова, 2025, с. 107]. Отже, дослідження реформ має враховувати не лише те, чи наближалося письмо до вимови, а й те, які функції втрачаються або посилюються при кожному спрощенні.

Проблема впливу реформ на фонографічну систему французької мови полягає у тому, що сама ідея «фонографізації» не може бути зведена до механічного правила «один звук – одна літера». Французька мова має складні голосні, носові фонеми, позиційні варіанти, німі приголосні, випадне e caduc, омографи та численні історичні написання. Тому будь-яка реформа стикається з подвійним завданням: підвищити передбачуваність графемо-фонемних відповідностей і водночас не зруйнувати ті писемні маркери, які виконують морфологічну або семантичну функцію.

Актуальність дослідження підсилюється сучасними освітніми й цифровими контекстами. У французьких навчальних програмах 2026 року безпосередньо вказано, що навчання орфографії здійснюється з урахуванням орфографічних виправлень 1990 року, оприлюднених у Journal officiel 6 грудня 1990 року [Ministère de l'Éducation nationale, 2026, с. 15]. Водночас автоматичні системи перетворення графем у фонеми, демонструють, що сучасна лінгвістика потребує формального опису графемо-фонемних відповідностей французької мови [Calderone, Hathout, Bonami, 2023, с. 58–59]. Це виводить питання реформ за межі традиційної історії правопису й робить його важливим для комп'ютерної лінгвістики, дидактики та теорії письма.

У сучасних дослідженнях простежуються кілька взаємопов'язаних напрямів вивчення французької орфографії. Перший напрям зосереджений на історичній нормалізації письма та на тому, як поступово формувалася сучасна орфографічна норма. C. Gabay і T. Clérice, спираючись на комп'ютерний аналіз корпусів XVII ст., доводять, що саме цей період був ключовим для появи суворої французької орфографічної норми, яка в загальних рисах зберігається й сьогодні [Gabay, Clérice, 2024, с. 246]. Їхній підхід важливий тим, що переносить акцент із декларацій граматистів на реальні варіанти письма, видимі в корпусах.

Другий напрям стосується власне орфографічних виправлень 1990 року, їхнього змісту, рецепції та поширення у франкомовному просторі. J. Lazar і R. Mudrochová розглядають застосування виправлень через тридцять років після їхнього запровадження та підкреслюють нерівномірність їхнього прийняття в різних країнах франкофонії [Lazar, Mudrochová, 2020, с. 5–6]. J.-F. de Pietro, D. Elmiger і V. Conti аналізують ситуацію у швейцарській школі на тлі реформ французької й німецької орфографій, показуючи, що прийняття нової графії залежить не лише від лінгвістичної логіки, а й від інституційного статусу норми [De Pietro, Elmiger, Conti, 2020, с. 5–7]. A. Dister і H. Naets досліджують Бельгію, де офіційна політика поступово поєднується з практиками учнів і преси [Dister, Naets, 2020, с. 2–3].

Третій напрям пов'язаний із сучасною теорією французької графеміки. M. Makassikis, аналізуючи працю C. Gruaz, звертає увагу на системну природу французької орфографії й на можливість реформ, спрямованих на вилучення графічних одиниць без синхронної функції [Makassikis, 2023, с. 223]. У такій перспективі реформа постає не як відмова від традиції, а як раціоналізація структури графем. В українському контексті важливою є стаття Л. Сидельникової про логограми у семіографії сучасного французького письма, де акцентовано розмежування фонографічного й семіографічного принципів [Сидельникова, 2025, с. 110].

Четвертий напрям представляють психолінгвістичні й дидактичні дослідження. A.-F. de Chambrier та співавтори доводять, що французьку не слід вважати легкою для декодування: навіть досвідчені читачі мають труднощі з неоднозначними графемо-фонемними відповідностями, зокрема з *e, s, g, nasal vowel spellings* та кінцевими приголосними [de Chambrier et al., 2025, с. 9–10]. E. Ardanouy та співавтори показують, що в засвоєнні французького написання взаємодіють фонологічні, морфологічні й графотактичні навички,

причому їхня роль змінюється впродовж початкової школи [Ardanouy et al., 2024, с. 13–14].

П'ятий напрям пов'язаний із лексикографією та корпусною перевіркою реального вживання виправлених написань. R. Mudrochová і J. Lazar у праці 2026 року проаналізували 123 запозичення, охоплені орфографічними виправленнями 1990 року, зіставивши їхню репрезентацію у словниках Le Robert та Usito із частотністю в корпусах французької мови Франції та Канади [Mudrochová, Lazar, 2026, с. 91–92]. Їхні результати засвідчують стабілізаційну тенденцію, проте не повну уніфікацію. Саме ця неповна уніфікація дає підстави говорити про реформу як про тривалий соціолінгвістичний процес, а не як про одноразовий акт нормативного рішення.

Метою статті є з'ясування впливу реформ французької орфографії на становлення й сучасне функціонування фонографічної системи французької мови. Для досягнення мети поставлено такі завдання: уточнити поняття фонографічного принципу в контексті французької плюрисистемної орфографії; окреслити історико-нормативну логіку французьких правописних реформ; визначити, які компоненти орфографічних виправлень 1990 року найбільше впливають на графемо-фонемні відповідності; показати межі фонографізації французького письма; узагальнити освітні, лексикографічні та цифрові наслідки сучасних реформ.

Об'єктом дослідження є французька орфографічна система в її історичному та сучасному нормативному розвитку. **Предметом дослідження** є вплив реформ французької орфографії на фонографічну організацію письма, тобто на способи передавання фонем графемами, на регулярність графемо-фонемних відповідностей і на співвідношення фонографічних та нефонографічних функцій письма.

Виклад основного матеріалу дослідження. Французька орфографія сформувалася як результат тривалого нашарування різних принципів письма. Її фонографічна основа полягає в тому, що значна кількість графем або графічних комплексів передає фонеми: *p* у *père, t* у *table, ou* у *route, an* у *chant, in* у *vin*. Однак майже кожен із цих прикладів демонструє не тільки прямий зв'язок із вимовою, а й контекстуальні обмеження. Наприклад, графема s може передавати */s/* або */z/*, *c – /k/ або /s/, g – /g/ або /ʒ/*, а фінальні приголосні часто не вимовляються, проте залишаються важливими для морфологічних або лексичних зв'язків. Тому фонографічна система французької мови є не просто набором відповідностей «літера – звук», а мережею правил, винятків і позиційних залежностей.

Семіографічний компонент французького письма виконує не менш важливу функцію. Він забезпечує передавання значення, граматичної категорії або лексичного розрізнення, навіть коли відповідні елементи не мають фонетичного вираження. У словах *ils parlent* фінальна послідовність -ent не вимовляється як окремий звук, але маркує особу й число дієслова. У парах *ou / où, a / à, sur / sûr* діакритичні знаки допомагають розмежовувати значення. У серіях *grand – grande* або *petit – petite* німий приголосний підтримує морфологічну спорідненість. Саме цей тип функціонування пояснює, чому пряме фонетичне спрощення французької орфографії було б не лише технічним, а й системним втручанням у структуру письма.

У сучасній графематичній термінології фонограма розуміється як графічна одиниця, що передає фонему або фонологічно релевантний комплекс. Морфограма маркує морфологічну інформацію, а логограма розрізняє омонімічні або омофонічні одиниці. Наші попередні дослідження показали, що логограма у французькому письмі є літерним знаком, який несе семантичну інформацію і має на меті розрізнювати омофонічні написання [Сидельникова, 2025, с. 109]. Реформи можуть посилювати фонографічність тільки там, де усунення графічного елемента не руйнує морфограмної або логограмної функції.

Історично прагнення наблизити французьке письмо до вимови з'являлося неодноразово. За даними OQLF, у XVI ст. L. Meigret пропонував зблизити орфографію з вимовою, а J. Godard у XVII ст. порушував питання про вилучення етимологічних літер і заміну німих s циркумфлексом [Office québécois de la langue française, 2026b, п. 4]. Проте успішними ставали не радикальні фонетичні проєкти, а ті зміни, які вписувалися у вже наявну структуру норми. Реформа 1740 року, пов'язана з третьою редакцією словника Académie française, закріпила значну кількість змін, але не зробила французьку орфографію фонетичною. Те саме стосується подальших нормалізацій XIX ст., які уточнювали написання, не ліквідовуючи його історичної глибини.

Дослідження C. Gabay і T. Clérice важливе тим, що воно показує становлення сучасної французької орфографії як процес конкуренції різних spelling systems, а не як одномоментне створення готової норми [Gabay, Clérice, 2024, с. 246]. XVII ст. у їхньому описі постає етапом, коли графічна варіативність поступово поступається місцем кодифікованій нормі. Для фонографічної системи це означало не стільки збільшення прозорості, скільки стабілізацію набору графічних засобів, за допомогою яких передаються фонеми, морфеми й логічні розрізнення.

Найбільш обговорюваним сучасним етапом реформування французького правопису є орфо-

графічні виправлення 1990 року. Квебекська служба французької мови пояснює їх як зміни, спрямовані на спрощення окремих написань і вилучення аномалій, винятків або нерегулярностей [Office québécois de la langue française, 2026a, абз. 1]. Важливо, що вони не мають примусового характеру: традиційні й виправлені графії вважаються правильними [Office québécois de la langue française, 2026b, п. 5]. У Франції нові навчальні документи зберігають таку саму логіку: стара й виправлена графії приймаються однаково [Ministère de l'Éducation nationale, 2026, с. 15]. Така подвійність є типовою для французької мовної політики. Реформа пропонує регуляризацію, але не скасовує культурно закріпленої норми.

Основні компоненти орфографічних виправлень 1990 року доцільно згрупувати за характером їхнього впливу на структуру французької графічної системи. По-перше, це зміни, що стосуються дефісів і злитого написання складних слів. Перехід від окремих дефісних форм до злитих написань не завжди має прямий фонографічний ефект, але зменшує графічну фрагментарність слова. По-друге, це уніфікація множини складних іменників, яка посилює морфологічну регулярність. По-третє, важливим компонентом є корекція акцентів і треми, зокрема перенесення треми на ту літеру, яка реально маркує фонетичну відокремленість голосного. По-четверте, це спрощення циркумфлекса на i та u, якщо він не виконує розрізнювальної функції. По-п'яте, це французизація або регуляризація окремих запозичень. Кожне з цих виправлень впливає на фонографічність по-різному. Одні зміни прямо уточнюють звукове читання, інші лише опосередковано зменшують непередбачуваність графічної форми.

Найвиразніший фонографічний ефект мають зміни, пов'язані з діакритичними знаками. У традиційній графіці трема іноді розміщувалася не над тією літерою, яка фактично маркувала фонетичну відокремленість голосного. Виправлені форми типу *aigüe* або *ambigüité* роблять графіку ближчою до фонологічної інтерпретації, бо знак розміщується над голосним, який має вимовлятися окремо. У такому разі реформа не створює нової фонеми й не змінює вимову, але робить відповідність між графічним сигналом і фонетичною інструкцією прозорішою.

Скасування циркумфлекса на *i* та *u* в частині випадків має інший характер. У словах типу *chaine / chaîne* або *aout / août* циркумфлекс часто зберігав історичну інформацію, не впливаючи на сучасну вимову. Його вилучення усуває графічний елемент без синхронної фонетичної функції. Проте реформа зберігає циркумфлекс там, де він розрізняє форми або часи, наприклад у певних дієслівних закінченнях. Це показує межу фонографізації. Елемент може бути вилучений тільки тоді, коли він не виконує логограмної або граматичної функції.

Регуляризація запозичень має складніший статус. У запозиченнях часто співіснують іншомовна графіка, французька фонологічна адаптація й соціальний престиж оригінального написання. Дослідження R. Mudrochová і J. Lazar засвідчує, що виправлені форми запозичень представлені нерівномірно. У словниках Le Robert і Usito вони фіксуються по-різному, а в корпусах Франції й Канади лише частина одиниць частіше трапляється у виправленій формі [Mudrochová, Lazar, 2026, с. 101]. Отже, навіть коли реформа пропонує фонографічно або морфологічно вмотивоване написання, реальне вживання залежить від лексикографічної традиції, мовної політики та звичок користувачів.

З погляду фонографічної системи важливо розрізняти два напрями впливу реформ: підвищення прозорості читання і підвищення передбачуваності письма. Французька орфографія асиметрична: читання часто легше, ніж написання, бо одна графема може мати обмежену кількість читань, але одна фонема може передаватися багатьма графічними способами. Саме тому реформи, що усувають зайві графічні елементи, не завжди кардинально полегшують читання, але можуть полегшувати написання. Наприклад, спрощення подвійних приголосних або усунення непослідовного акцента зменшує кількість випадків, які потрібно запам'ятовувати індивідуально.

Психолінгвістичні дані підтверджують, що французька фонографія залишається складною навіть після реформ. A. De Chambrier та співавтори показали, що такі графемо-фонемні відповідності, як *e* → */ə/, s* → */z/, g* → */ʒ/, nasal spellings an / on / in*, а також німі фінальні приголосні викликають більше неочікуваних відповідей у читачів, ніж контрольні псевдослова [de Chambrier et al., 2025, с. 9–10]. Це означає, що основні труднощі французького декодування не зводяться до кількох аномалій, усунених реформою 1990 року. Вони пов'язані з глибинною багатофункціональністю графем.

Дослідження E. Ardanouy та співавторів дає змогу побачити цю проблему в освітньому вимірі. Засвоєння французького написання залежить від фонологічних, морфологічних і графотактичних навичок, причому фонологічні навички відіграють більшу роль на початку навчання, а морфологічні поступово посилюють значення [Ardanouy et al., 2024, с. 13–14]. У контексті реформ це означає, що посилення фонографічної прозорості є корисним, але недостатнім. Дитина або іноземний студент має навчитися бачити в написанні не лише звук, а й морфему, словотвірну модель та лексичну аналогію.

Таблиця 1

Типи орфографічних змін і їхній вплив на фонографічність французького письма

Тип зміни	Приклад / зона	Основна функція	Вплив на фонографічну систему
Перенесення треми	aiguë → aigüe; ambiguïté → ambigüité	Уточнення читання голосного	Посилює зв'язок між діакритичним знаком і реальною фонетичною інструкцією
Скасування циркумфлекса	coût → cout; août → aout; paraître → paraitre	Усунення історичного знака без актуальної фонетичної функції	Зменшує кількість нефонографічних графічних елементів, але зберігає розрізнювальні випадки
Злите написання	porte-monnaie → portemonnaie; week-end → weekend	Зменшення графічної фрагментації слова	Опосередковано підвищує регулярність, але не завжди змінює графемо-фонемну відповідність
Уніфікація множини складних слів	un pèse-lettre → des pèse-lettres	Морфологічна регуляризація	Підсилює системність письма, проте має радше морфографічний, ніж фонографічний характер
Французизація запозичень	impresario → imprésario; des matchs	Адаптація іншомовної графіки до французької системи	Може підсилювати передбачуваність читання і написання, але залежить від вживання та словників
Усунення аномалій	nénuphar → nénufar; oignon → ognon	Ліквідація ізольованих або етимологічно непослідовних графій	Підвищує прозорість окремих лексем, не змінюючи архітектуру системи

З таблиці 1 видно, що лише частина виправлень прямо торкається фонографічного принципу. Найближчими до фонографізації є зміни діакритики та усунення графічних елементів без сучасної вимовної функції. Інші зміни спрямовані на морфологічну, лексичну або графотактичну регуляризацію. Це відповідає загальній логіці французької орфографії. Вона не прагне стати фонетичною, а намагається зробити свою складність більш керованою.

Важливо також, що орфографічні виправлення 1990 року не усувають основних чинників, які зумовлюють глибину французької орфографії. Вони не ліквідовують множинність графічного передавання голосних /o/, /ɛ/, /e/, /ɑ̃/, /œ̃/, не змінюють систему німих флексій, не переглядають принцип написання дієслівних закінчень, не скасовують морфологічні маркери числа й роду. Інакше кажучи, реформа не перетворює французьке письмо на фонетичне, бо це означало б втрату інформації, яку письмо накопичувало століттями.

Саме тому поняття «становлення фонографічної системи» у французькому випадку доцільно розуміти як становлення підсистеми всередині ширшої плюрисистеми. Французьке письмо містить фонографічне ядро, але це ядро постійно взаємодіє з морфографічними й логографічними нашаруваннями. Реформи впливають на це ядро не шляхом повного звільнення від історичних елементів, а шляхом корекції тих ділянок, де історична графіка вже не має синхронної функції або суперечить системній регулярності.

Сучасні офіційні документи Франції підтверджують, що освітня політика орієнтується не на примусове витіснення старої орфографії, а на прийняття двох норм. У Bulletin officiel 2026 року зазначено, що стара і виправлена графії приймаються однаково [Ministère de l'Éducation nationale, 2026, с. 15]. Така позиція має подвійний наслідок. З одного боку, вона зменшує соціальний спротив, бо не оголошує традиційну графію помилковою. З іншого боку, вона сповільнює поширення виправлених форм, адже користувачі не мають сильного зовнішнього стимулу змінювати звичне написання.

Квебекська позиція OQLF подібна, так як ні традиційні, ні нові графії не вважаються помилковими [Office québécois de la langue française, 2026a]. Водночас розміщення OQLF матеріалів про орфографічні виправлення 1990 року у власних довідкових ресурсах поступово сприяє унормуванню та легітимації виправлених форм. У цьому виявляється специфіка франкофонної норми. Вона не є єдиним централізованим механізмом, а формується через взаємодію Франції, Квебеку, Бельгії, Швейцарії, словників, шкільних програм, медіа та цифрових корпусів.

Дослідження бельгійського й швейцарського контекстів показують, що реформа стає реальною тільки тоді, коли переходить із нормативних документів у педагогічні практики. A. Dister і H. Naets аналізують шлях від мовної політики до практик школярів і преси у франкомовній Бельгії [Dister, Naets, 2020, с. 11–12]. J.-Fo De Pietro, Elmiger і V. Conti демонструють, що швейцарська школа

стикається з питанням співвідношення старої та нової норми не ізольовано, а в ширшому полі європейських реформ письма [De Pietro, Elmiger, Conti, 2020, с. 10–11]. Це важливо для теми фонографічності, бо навіть добре обґрунтована графематична зміна не впливає на систему, якщо не стає частиною масового навчання й писемної практики.

Подібна ситуація спостерігається і в польському університетському середовищі. За результатами дослідження студентів романістики J. Lazar встановив, що знання орфографічних виправлень 1990 року залишається нерівномірним: традиційні й виправлені форми співіснують у письмовій практиці, а ступінь засвоєння нової графії залежить від конкретного типу орфографічної зміни та її представлення в навчанні французької мови [Lazar, 2023, p. 211–217].

Лексикографічний вимір є не менш значущим. Словник не лише фіксує норму, а й робить її видимою для користувача. Якщо виправлена форма подається як допустима, вона отримує шанс на поширення; якщо вона відсутня або маргіналізована, користувач схильний обирати традиційну графію. У праці R. Mudrochová і J. Lazar показано, що Usito системніше інтегрує виправлені написання, тоді як Le Robert демонструє іншу міру прийняття. Корпусні дані фіксують лише часткову перевагу виправлених форм у реальному вживанні [Mudrochová, Lazar, 2026, с. 100].

Сучасна комп'ютерна лінгвістика додає до цієї проблеми новий вимір. Системи автоматичного перетворення графем на фонеми потребують формалізованого опису механізмів, за якими графічні одиниці співвідносяться з фонемами. За даними V. Calderone, N. Hathout і O. Bonami, система Phonolette досягає високої точності на французькомовних даних завдяки поєднанню графемних форм ресурсу GLÀFF із фонологічними транскрипціями бази Flexique [Calderone, Hathout, Bonami, 2023, с. 63]. Сам факт потреби в такій системі доводить, що французька фонографія є достатньо регулярною для моделювання, але достатньо складною, щоб вимагати спеціальних алгоритмів.

Для автоматичного перетворення графем у фонеми реформи можуть мати позитивний ефект, якщо зменшують кількість винятків або роблять діакритичну інформацію послідовнішою. Наприклад, виправлене розташування треми полегшує інтерпретацію графічного сигналу. Однак більшість систем G2P все одно має враховувати морфологію, частиномовну належність, лексичні винятки й позиційні правила. Тому цифрова перспектива підтверджує висновок про обмежений, але реальний вплив реформ. Вони зменшують локальну непрозорість, але не скасовують потреби в багаторівневому описі французької графіки.

Marin і Lavoie підкреслюють, що навіть через понад тридцять років після реформи питання старої і виправленої орфографії залишається актуальним для вчителів, зокрема в Квебеку, де педагог може обирати норму викладання [Marin, Lavoie, 2022, с. 46]. Для учнів це створює ситуацію нормативної множинності. Вона може бути продуктивною, якщо пояснюється як історично й функціонально вмотивована варіантність, але може бути дезорієнтувальною, якщо стара й нова графії подаються як довільні дублети.

Отже, вплив реформ на становлення фонографічної системи французької мови є опосередкованим і системно обмеженим. Реформи не створюють фонографічну систему з нуля, бо вона існувала від початку як один із принципів французького письма. Вони також не роблять її домінантною абсолютно, оскільки французька орфографія зберігає морфографічну й семіографічну структуру. Проте вони уточнюють межі фонографічного принципу, відокремлюють функціональні графеми від нефункціональних залишків і поступово підсилюють регулярність графемо-фонемних відповідностей там, де це не суперечить іншим функціям письма.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що реформи французької орфографії слід розглядати як еволюційний механізм раціоналізації письма, а не як радикальну фонетизацію. Французька орфографія має плюрисистемний характер. Фонографічний принцип у ній співіснує з морфографічним, логографічним та історико-етимологічним. Саме тому будь-яка реформа змушена враховувати не лише відповідність між графемою і фонемою, а й здатність письма передавати морфологічну та семантичну інформацію.

Історично реформаторські спроби, спрямовані на зближення письма з вимовою, були постійною частиною розвитку французької мови. Однак успішними ставали переважно ті зміни, які не руйнували системної рівноваги між усним і писемним рівнями. Сучасні орфографічні виправлення 1990 року продовжують цю логіку: вони не замінюють традиційну орфографію новою, а пропонують локальні виправлення, спрямовані на усунення аномалій, непослідовностей і графічних елементів без актуальної функції.

Найбільший вплив на фонографічну систему мають зміни, пов'язані з діакритикою, розміщенням треми, частковим вилученням циркумфлекса, а також регуляризацією окремих запозичень і аномальних написань. Вони роблять окремі графемо-фонемні відповідності прозорішими, але не ліквідовують глибинної складності французької орфографії. Основні джерела непрозорості – німі

приголосні, морфологічні закінчення, множинність способів передавання фонем, омографія та історичні графії – залишаються структурною ознакою системи.

Освітні документи Франції 2026 року та позиція OQLF засвідчують нормативну модель співіснування традиційної й виправленої графій. Така модель зменшує соціальний конфлікт, але водночас уповільнює повну інтеграцію виправлень. Дослідження Бельгії, Швейцарії, Квебеку та лексикографічних ресурсів підтверджують, що реальне поширення реформ залежить від школи, словників, медіа, корпусного вживання й готовності користувачів приймати варіантність.

Для становлення фонографічної системи французької мови реформи мають насамперед уточнювальний ефект. Вони допомагають відмежувати графічні елементи, що мають фонетичну або іншу функцію, від тих, які зберігаються лише як історичні залишки. Тому їхній внесок полягає у поступовій систематизації, а не у перетворенні французького письма на фонетичне. Перспективи подальших досліджень полягають у корпусному вивченні поширення виправлених форм у різних країнах франкофонії, зіставленні шкільних практик викладання традиційної та реформованої орфографії, а також моделюванні впливу орфографічних виправлень 1990 року на системи автоматичного перетворення графем на фонеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ardanouy E., Lefèvre E., Delage H., Zesiger P. Which skills underlie French-speaking children's lexical spelling acquisition in elementary school? Insight from a cross-sectional exploratory network study from Grade 1 to Grade 5. Journal of Experimental Child Psychology. 2024. Vol. 245. Article 105963. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.105963.
2. Calderone B., Hathout N., Bonami O. Phonolette: a grapheme-to-phoneme converter for French. Lexique. 2023. № 33. P. 57–70. DOI: https://doi.org/10.54563/lexique.1129.
3. de Chambrier A.-F., Atzemian M., Fayol M., Zesiger P., Martinet C. French is not so easy to decode: a pilot study. Applied Psycholinguistics. 2025. Vol. 46. Article e21. P. 1–20. DOI: https://doi.org/10.1017/S0142716425100106.
4. De Pietro J.-F., Elmiger D., Conti V. Majonäse et ognons. L'école suisse face aux réformes orthographiques de l'allemand et du français. Cahiers de praxématique. 2020. № 74. P. 1–15. DOI: https://doi.org/10.4000/praxematique.6111.
5. Dister A., Naets H. Les Rectifications de l'orthographe en Belgique francophone : de la politique linguistique aux pratiques des écoliers et de la presse. Cahiers de praxématique. 2020. № 74. P. 1–16. DOI: https://doi.org/10.4000/praxematique.6569.
6. Gabay S., Clérice T. The birth of French orthography. A computational analysis of French spelling systems in diachrony. CHR 2024: Computational Humanities Research Conference. 2024. P. 246–264. URL: https://ceur-ws.org/Vol-3834/paper21.pdf (дата звернення: 04.07.2026).
7. Lazar J. La perception des rectifications orthographiques de 1990 : quelle connaissance auprès des étudiants polonais. Academic Journal of Modern Philology. 2023. № 19. P. 207–218. DOI: https://doi.org/10.34616/ajmp.2023.19.14.
8. Lazar J., Mudrochová R. Les rectifications orthographiques de 1990 et leur application dans l'espace francophone, 30 ans plus tard. Cahiers de praxématique. 2020. № 74. DOI: https://doi.org/10.4000/praxematique.6658.
9. Makassikis M. L'orthographe lexicale du français, un système qui gagnerait à être amendé. Didactique du FLES. 2023. Vol. 2, № 2. P. 221–234. DOI: https://doi.org/10.57086/dfles.789.
10. Marin J., Lavoie N. Orthographe ancienne et rectifiée : quelle(s) norme(s) en application? La Lettre de l'AIRDF. 2022. № 70. P. 46–50. DOI: https://doi.org/10.3406/airdf.2022.2433.
11. Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. Bulletin officiel n° 10 du 5 mars 2026. 2026. URL: https://www.education.gouv.fr/sites/default/files/document/Bulletin%20officiel%20n%C2%B0%2010%20du%205%20mars%202026-480719.pdf (дата звернення: 04.07.2026).
12. Mudrochová R., Lazar J. L'orthographe française en mouvement : le cas des emprunts rectifiés. AUC Philologica. 2026. Vol. 2026, № 1. P. 91–103. DOI: https://doi.org/10.14712/24646830.2026.8.
13. Office québécois de la langue française. Présentation des rectifications de l'orthographe. Vitrine linguistique. 2026a. URL: https://vitrinelinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/23195/lorthographe/rectifications-de-lorthographe/recommandations-generales-liees-aux-rectifications-de-lorthographe/presentation-des-rectifications-de-lorthographe (дата звернення: 04.07.2026).
14. Office québécois de la langue française. Questions fréquentes sur les rectifications de l'orthographe. Vitrine linguistique. 2026b. URL: https://vitrinelinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/23275/lorthographe/rectifications-de-lorthographe/recommandations-generales-liees-aux-rectifications-de-lorthographe/questions-frequentes-sur-les-rectifications-de-lorthographe (дата звернення: 04.07.2026).

15. Pellat J.-C. L'orthographe française : histoire, description, enseignement. Paris : Ophrys, 2023. 172 p.
16. Сидельникова Л. Місце логограм у семіографії сучасного французького письма. Нова філологія. 2025. № 97. С. 107–113. DOI: https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-97-14.

REFERENCES

1. Ardanouy, E., Lefèvre, E., Delage, H., & Zesiger, P. (2024). Which skills underlie French-speaking children's lexical spelling acquisition in elementary school? Insight from a cross-sectional exploratory network study from Grade 1 to Grade 5. Journal of Experimental Child Psychology, 245, Article 105963. https://doi.org/10.1016/j.jecp.2024.105963
2. Calderone, B., Hathout, N., & Bonami, O. (2023). Phonolette: A grapheme-to-phoneme converter for French. Lexique, 33, 57–70. https://doi.org/10.54563/lexique.1129
3. de Chambrier, A.-F., Atzemian, M., Fayol, M., Zesiger, P., & Martinet, C. (2025). French is not so easy to decode: A pilot study. Applied Psycholinguistics, 46, Article e21, 1–20. https://doi.org/10.1017/S0142716425100106
4. De Pietro, J.-F., Elmiger, D., & Conti, V. (2020). Majonäse et ognons. L'école suisse face aux réformes orthographiques de l'allemand et du français. Cahiers de praxématique, 74, 1–15. https://doi.org/10.4000/praxematique.6111
5. Dister, A., & Naets, H. (2020). Les Rectifications de l'orthographe en Belgique francophone : de la politique linguistique aux pratiques des écoliers et de la presse. Cahiers de praxématique, 74, 1–16. https://doi.org/10.4000/praxematique.6569
6. Gabay, S., & Clérice, T. (2024). The birth of French orthography: A computational analysis of French spelling systems in diachrony. In CHR 2024: Computational Humanities Research Conference (pp. 246–264). Retrieved July 14, 2026, from https://ceur-ws.org/Vol-3834/paper21.pdf
7. Lazar, J. (2023). La perception des rectifications orthographiques de 1990 : quelle connaissance auprès des étudiants polonais. Academic Journal of Modern Philology, 19, 207–218. https://doi.org/10.34616/ajmp.2023.19.14
8. Lazar, J., & Mudrochová, R. (2020). Les rectifications orthographiques de 1990 et leur application dans l'espace francophone, 30 ans plus tard. Cahiers de praxématique, 74. https://doi.org/10.4000/praxematique.6658
9. Makassikis, M. (2023). L'orthographe lexicale du français, un système qui gagnerait à être amendé. Didactique du FLES, 2(2), 221–234. https://doi.org/10.57086/dfles.789
10. Marin, J., & Lavoie, N. (2022). Orthographe ancienne et rectifiée : quelle(s) norme(s) en application? La Lettre de l'AIRDF, 70, 46–50. https://doi.org/10.3406/airdf.2022.2433
11. Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. (2026). Bulletin officiel n° 10 du 5 mars 2026. Retrieved July 14, 2026, from https://www.education.gouv.fr/sites/default/files/document/Bulletin%20officiel%20n%C2%B0%2010%20du%205%20mars%202026-480719.pdf
12. Mudrochová, R., & Lazar, J. (2026). L'orthographe française en mouvement : le cas des emprunts rectifiés. AUC Philologica, 2026(1), 91–103. https://doi.org/10.14712/24646830.2026.8
13. Office québécois de la langue française. (2026a). Présentation des rectifications de l'orthographe. Vitrine linguistique. Retrieved July 14, 2026, from https://vitrinelinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/23195/lorthographe/rectifications-de-lorthographe/recommandations-generales-liees-aux-rectifications-de-lorthographe/presentation-des-rectifications-de-lorthographe
14. Office québécois de la langue française. (2026b). Questions fréquentes sur les rectifications de l'orthographe. Vitrine linguistique. Retrieved July 14, 2026, from https://vitrinelinguistique.oqlf.gouv.qc.ca/23275/lorthographe/rectifications-de-lorthographe/recommandations-generales-liees-aux-rectifications-de-lorthographe/questions-frequentes-sur-les-rectifications-de-lorthographe
15. Pellat, J.-C. (2023). L'orthographe française : histoire, description, enseignement. Ophrys.
16. Sydelnykova, L. (2025). Mistse lohohram u semiohrafii suchasnoho frantsuzkoho pysma [The place of logograms in the semiography of modern French writing]. Nova filolohiia, 97, 107–113. https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-97-14

Дата першого надходження статті до видання: 10.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 12.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026